

2016

KVALITETSMELDING OM BARNEHAGER 2016

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune

Oversikt over barnehager- etableringsår – antall barn pr. 15.12.2016

Kommunale barnehager	Etableringsår	Antall barn 2016
Alvimhaugen	1984	34
Fosbyløkka	1987	43
Fritznerbakken	1972	77
Guslundåsen	1990	36
Hafslundsøy	2015	96
Kurland	1974	59
Peer Gyntveien	1976	58
Sandbakken	2014	99
Tindlund m/ Barnehagebussen	2014	106
Valaskjold	1977	60
Varteig	2007	26
Vingulmork	1988	25
Antall barn i kommunale barnehager		719
Private barnehager	Etableringsår	Antall barn
Askeladden- Færdersgate	1993	37
Askeladden- Albert Moeskausvei	1993	78
Bamsebo.	1988	24
Baneveien m/ avd. Mobakken	1997	107
Bergsvingen	1991	49
Bikuben.	2004	26
Borgen-barnehage	1978	62
Do Re Mi	1998	59
Fjelldal	1994	53
Grotterødløkka	2005	66
Hannestad	2008	104
Hasle	1980	39
Soltun	1997	65
Kløvningsten	2004	97
Lande Gård	2009	66
Løkke	1987	39
HinkenHopp	2004	71
Nygårdshaugen	1990	53
Kulås	2005	68
Skogro.	1998	106
Snarveien	2005	88
Storeper	2005	121
Store Tune Gård	1995	164
Tubus	1990	90
Tuneskipet	1999	52
Tveterhytta	2004	28
Tyrihans	1994	70
Læringsverkstedet Ullerøy	2013	32
Antall barn i private barnehager		1914

Familiebarnehager	Etableringsår	Antall barn 2016
Askeladden- Trollskogen	1993- 1999	10
Askeladden- Eikeskogen		10
Askeladden- Reveenka		10
Askeladden- Skjæringen		10
Kløverengen (Lagt ned i 2016)	2011	
Sagatoppen	2004	8
Skogro	2009	8
Paletten. Samme eier som Picasso	2006	11
Picasso. Samme eier som Paletten	2013	11
Hellejo	2007	4
Torsbekkdalen	2002	8
Antall barn i familiebarnehager		90

Dataene som presenteres i Kvalitetsmeldingen er hentet fra:

- BASIL – Barnehagestatistikk innrapporteringsløsning. Rapporteres hvert år den 15.12.
- Kostra – Kommune Stat Rapportering
- Udir – Utdanningsdirektoratet

Innhold

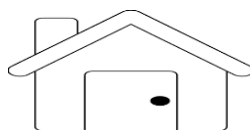
Innledning m/sammendrag Kap.1 Satsningsområder i Sarpsborgbarnehagene. s. 5 Sandbakken barnehage- realfag Tuneskipet barnehage- språk	Kap.4 Barnehagemyndigheten s.19 4.1 Tilsyn s.20 • Fylkesmannen som tilsynsmyndighet • Kommunen som tilsynsmyndighet • Skriftlig/nettbasert tilsyn • Stedlig/anmeldt tilsyn • Bekymringsmelding/ikke anmeldt tilsyn • Dokumentkontroll 4.2 Satsningsområder og Kompetanseutvikling s.21 • Kompetanseutvikling for barnehageansatte - Språk - Realfag - Trygghetssirkelen • Kompetanseutviklingstiltak i regi av staten og Fylkesmannen i Østfold
Kap.2 Fakta om barnehagene s.10 2.1 Barn i barnehage s.10 2.2 Utbygging og behov for nye barnehageplasser s.11 2.3 Økonomi s.12 • Refusjoner 2.4 Bemanning og kompetanse s.13 • Antall barn pr. ansatt • Kompetanse som kvalitetsfaktor • Dispensasjon fra utdanningskravet • Kjønn i barnehage	Kap.5 Samarbeid med andre instanser s.25 5.1 Grunnskole.Overgang barnehage/skole s.25 5.2 Norsksenteret s.25 5.3 Forebyggende tjenester s.27 5.4 Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) s.28 5.5 Enhet spesialpedagogiske tiltak s.29 5.6 Enhet Barnevern s.30 5.7 Kort om endring i barnehageloven og tverrfaglig prosjekt på oppvekstområdet. s.31
Kap.3 Formål, innhold og kvalitet s.14 3.1 Barnehageeiers rolle s.15 • Foreldreundersøkelsen • Helsefremmede barnehager • Veiledning av nyutdannede 3.2 Kvalitetsarbeid i barnehagene s.16 • Kommunale barnehage - Handlingsprogram IKT - Kvalitetsvurdering • Private barnehager - TIPP- The importance of play in preschool	1000 - års jubileet. En presentasjon av Soltun Gårdsbarnehage

Innledning med sammendrag.

88,4 % av barn mellom 1- 5 år i Sarpsborg går i barnehage.

Fra 2014 til 2016 har det vært en nedgang i antall barn i barnehagene i Sarpsborg, men dekningsgraden har blitt bedre. Retten til barnehageplass er utvidet og gjelder nå barnehageplass for barn som fyller ett år senest innen utgangen av oktober det året det søkes om barnehageplass. Kommunen har innfridd rett til barnehageplass i 2016 og det er også gitt barnehageplass til barn som ikke har rett på plass.

Alle barnehagene oppfyller pedagognormen

Personalets kompetanse er den viktigste enkeltfaktoren for at barn skal trives og utvikle seg i barnehagen. For at barnehagen skal kunne oppfylle sitt samfunnsmandat og realisere kommunens visjon kreves en stadig utvikling av kompetansen til alle grupper av ansatte i barnehagen. Sarpsborg kommune har mange godt kvalifiserte ansatte. Sarpsborg har meget god dekning av pedagogisk personale, også dette barnehageåret kan kommunen vise til at det ikke er noen på midlertidig dispensasjon fra utdanningskravet.

Det er mye godt kvalitetsarbeid i barnehagene

Det gjøres mye godt kvalitetsarbeid i barnehagene i Sarpsborg og det drives mye kvalitetsutvikling for å skape den gode barnehage. To sentrale satsningsområder er språk og realfag. I barnehagens rammeplan er språk og realfag omtalt i fire av totalt syv fagområder. Tidlig og god språkstimulering er en viktig del av barnehagens innhold. Forskingen på matematikk og naturfag i barnehagen understreker viktigheten av å jobbe med disse fagområdene allerede i barnehagealder. Både kommunen som barnehageeier og private barnehageeiere jobber systematisk, og det tas i bruk ulike verktøy/system for å bedre kvaliteten og på den måten utforme det pedagogiske utviklingsarbeidet.

Det gjennomføres tilsyn i alle barnehagene hvert år

Det er gjennomført tilsyn i alle barnehager i Sarpsborg i 2016. Et nettbasert tilsyn for alle barnehager samt stedlig tilsyn i enkelte barnehager. Tilsynsrapportene viser at de fleste barnehagene i Sarpsborg kommune driver godt innenfor de lover og føringer som er på barnehageområdet.

Kap. 1 Satsningsområder i Sarpsborgbarnehagene.

Det er for tiden stort fokus på kvalitet og utvikling i barnehagesektoren med både nasjonale og lokale satsningsområder, strategier og planer som skal implementeres. I dette arbeidet er det viktig å tenke helhet og sammenheng mellom de ulike satsningsområdene og tiltakene som skal gjennomføres. Språk, realfag, overgang barnehage – skole og trygghetssirkelen er satsningsområder som har vært sentrale i 2016.

Realfagssatsingen er et prioritert satsningsområde da Sarpsborg kommune er en realfagskommune. Et annet prioritert satsningsområde er språk. På barnehageområdet er realfagssatsingen innlemmet i språksatsingen for å skape helhet og sammenheng.

Nedenfor presenteres fortellinger fra to barnehager som har hatt/ har et spesielt fokus på satsningsområdene realfag og språk.

Sandbakken barnehage - Realfag i barnehagen for 0-3-åringer – base Åsbroen.

Dette barnehageåret har barnehagen hatt et spesielt fokus på realfag i barnehagen. Før oppstart med realfagsprosjektet, brukte personalet tid på å observere hva de små barna var opptatt av. Personalet oppdaget at de viste stor glede ved å klatre opp i kasser og esker og inn i hyller og skap. Barna brukte kroppene sine til å «måle» om de fikk plass i det de klatret inn i eller opp i. På bakgrunn av det som ble observert bestemte barnehagen seg for å kjøpe inn kvadratiske kasser for å finne ut mer om hvordan barna ville utforske disse.

Da barna møtte kassene var de plassert etter hverandre i to rekker. 1-åringene var mest opptatt av å sitte i kassene eller å slippe gjenstander opp i dem, noe som gav lyd. 2-åringene var mer opptatt av å bygge med kassene. De samarbeidet og fant ulike strategier for blant annet å sette flere kasser opp på hverandre. De voksne så kompetente barn som skjøv ei kasse inntil «tårnet» av kasser, klatret opp på den for å bygge enda høyere, samtidig som andre barn støttet tårnet så det ikke skulle ramle sammen. De kommuniserte og samarbeidet, de hadde en felles forståelse av hva de gjorde. Det var mye glede å se mens barna jobbet sammen.

I arbeidet med realfagsprosjektet ble det valgt ut flere fokusord som personalet var bevisste på å bruke sammen med barna, både i prosjektet og ellers i barnehagehverdagen. Dette var begreper som oppå, inni, ved siden av, under, bak osv. Begrep som er viktige for barnas matematiske forståelse.

Som et tillegg til dette arbeidet, ble det lagd en fortelling om to mus som bodde i et pappeskehus. Barna var selv med på å male og dekorere huset til musene. I fortellingen ble det lagt vekt på de samme fokusordene som i utforskningen av kassene. På denne måten fikk en også lekt inn begrepene på en måte som barna forsto og hadde stor glede av.

Siden 1-åringene virket å være spesielt opptatt av lyd, ble realfagsprosjektet tilført ulike rekvisitter barna kunne lage lyd med. Da lærte barna seg noe om lytting, og oppdaget at lyden kom inn i øret. Etter hvert har prosjektet utviklet seg mer i retning av å forske på lyd og lytting. Barna har spilt på hermetikkbokser i ulike størrelser og blitt stilt spørsmål om lyden forandret seg dersom de holdt i boksene. De har blitt oppfordret til å lage høy lyd og lav lyd.

Lydprosjektet har ført de voksne videre til å bruke ulike rytmeinstrumenter sammen med barna, der barna har fått velge hvert sitt instrument, og de har lyttet til de ulike instrumentenes lyd. For å få til dette måtte barna lære seg både å lytte og å vente til det ble deres tur til å spille. Det klarte de kompetente 1- og 2-åringene etter litt øvelse.

Parallelt med utforskningen av kasser og lyd, har de voksne tatt med grupper av barn på vannlekerommet. Der ble alt av vanlige «badeleker» ryddet bort, og en lot i stedet barna møte mugger i ulik størrelse, svamper, små plastballer og sugerør. Barna forsto straks at de kunne helle vann med muggene, det hadde de gjort før. Personalet måtte komme med enkelte innspill til hva barna kunne utforske, og etter hvert skjedde det mye interessant. Barna helte vann fra en mugge til en annen, oppdaget at det var mest vann i den store, de erfarte at vannet ble presset ut av mugga da de ville trykke en ball ned i den, de fant ut at de kunne fylle vann i muggene ved å klemme på svampen og de frydet seg da de klarte å blåse bobler med sugerøret. Og selvsagt ble det en morsom lyd når de blåste bobler i vannet. Den erfaringen har gjort at det har blitt bestemt at lydprosjektet også skal tas med inn på vannlekerommet.

Personalet har valgt å dele barna i mindre grupper gjennom arbeidet med realfagsprosjektet. Det har gitt oss god tid til å følge opp hvert enkelt barn underveis i prosessen. I hverdagen har barna blitt introdusert for ulike regler, vi har lekt oss med tall og telling, og brukt de mange hverdagssituasjonene til å stille barna spørsmål som for eksempel: «Hva trenger du når du skal ut?», eller «Hva trenger du når du skal spise?» osv.

I denne perioden er det jobbet mye med personalutvikling på avdelingen. En av de pedagogiske lederne tar for tiden videreutdanning innenfor matematikk- og realfag i barnehagen. Hun har hele tiden fungert som en fantastisk motivator for personalet på

avdelingen. Det har vært nødvendig for å øke alles forståelse av hvor viktig det er å jobbe med realfag i barnehagen. Alle har blitt tryggere på hva matematikk- og realfag i barnehagen kan være. Personalet har forstått at det ikke alltid er nødvendig å tenke så komplisert, men at realfag kan relateres til det meste av det vi gjør sammen med barna hver dag.

Tuneskipet barnehage – Språk i barnehagen.

"Vi leser ikke bøker som et tidsfordriv i mangel på å finne på noe annet....."

Visste du at 15 min spontanlesing hver dag er med på å utgjøre en stor forskjell?

Denne spontanlesingen utgjør 50 timer i året og 250 timer i løpet av barnehagetiden. Ved å være bevisste voksne i barnehagen kan vi forebygge disse forskjellene ved å være oppmerksomme på valgene barn og voksne tar. Ved å tilrettelegge for lek og aktivitet med fokus på lesing generelt, er vi med på å gi en daglig språkstimulering, skape en fortellerglede og leseglede hos barn og voksne. Dette er igjen med på å stimulere barna nå og ikke minst i læringssituasjonene de møter senere i livet.

Barnehagens arbeid knyttet til dette temaet startet for noen år siden. Barnehagen startet først med en gjennomgang av heftet "Språk i barnehagen - mye mer enn bare prat" utgitt av Utdanningsdirektoratet. Dette igjen medførte at det ble utarbeidet en 3 årsplan for å spisse språkarbeidet. Ved å utarbeide 3 årsplanen ble barnehagen også 1 av 4 barnehager av totalt 50 barnehager i Sarpsborg kommune som ble plukket ut i et pilotprosjekt nettopp knyttet til språkarbeid i barnehagen. Arbeidet som vi presenterer og får veiledning på tar utgangspunkt i det interne arbeidet vårt. Hele personalgruppen er delaktige i arbeidet både i forhold til kartlegging, observasjon, gjennomføring og evaluering. Personalet bruker alle møtefora i barnehagen til dette arbeidet. Både på avdelingsnivå, ledernivå og på alle felles personalmøter og planleggingsdager. Alle har et eierforhold til arbeidet ettersom mål og nye metoder blir utarbeidet utfra gjennomførte kartlegginger, praksisfortellinger som alle gjennomfører.

Etter å ha jobbet i ca. et år med samtalen med måltidet som felles utgangspunkt beveget vi oss over på lesing. Barnehagen startet med et kartleggingsarbeid (ståstedsanalyse) i forhold til våre lesevaner og vår opplevelse av vårt arbeid knyttet til lesing generelt. Det ble tatt utgangspunkt i en ståstedsanalyse utarbeidet av universitet i Stavanger(språkløyper). Hele personalgruppen foretok denne kartleggingen for å bli mer bevisst og reflektere rundt dette arbeidet. Denne kartleggingen ble foretatt 3 ganger individuelt.

I etterkant av gang 1 og 2 reflekterte personalet rundt nytteverdien knyttet til kartleggingen og gjorde videre avtaler. Den ene avdelingen begynte å registrere hvilke barn de hadde lest for, hvem i personalet som leste og hvorvidt dette var for enkeltbarn eller lesing i gruppe. Etter gang 3 leverte alle inn sine svar og personalet systematiserte materiellet og fant ut at det var 4 områder som vi fikk litt "dårligere skår" på enn de resterende 8 andre områdene.

Hva forteller dette? Jo, personalet måtte ta for seg disse 4 områdene og finne litt mer ut av dette. Vi laget et dialogspill og så på disse 4 områdene som en påstand, eller en spillebrikke og vi hadde et spillebrett hvor påstandene kunne plasseres på. På spillebrettet kunne påstandene legges på 3 valgfrie områder utfra hvor den enkelte syntes spillebrikken passet. Spillebrettet hadde følgende valg:

ENIG

DELVIS ENIG

UENIG

Personalet trakk en påstand og leste den høyt for avdelingen og la påstanden på spillebrettet samtidig som spilleren måtte begrunne sitt valg, reflektere rundt valget sitt. Alle på avdelingen måtte trekke samme påstand og komme med sin begrunnelse. På denne måten fikk alle ansatte mulighet til å begrunne alle 4 påstandene. Dette ble oppsummert avdelingsvis og så felles i etterkant.

Som et resultat av kartleggingsarbeidet (3 ganger) og dialogspillet ønsket barnehagen å forske og spisse arbeidet mer i forhold til følgende område:

I barnehagen leser vi med barna i smågrupper.

- *Hva legger vi i dette begrepet?*
- *Planlagte aktiviteter kontra spontane?*
- *Voksenstyrt kontra initiativ fra barna?*
- *Skrive praksisfortellinger om dette området*

For å få svar på disse spørsmålene måtte personalet i tillegg til våre ukentlige praksisfortellinger igjen kartlegge/ dokumentere for å finne noen svar.

Vi måtte finne ut av hvilke barn blir lest for/ ikke lest for? Hvem tar initiativ til lesing, barn eller voksne? Hvilke voksne leser og hvilke bøker bruker vi?

Personalet brukte 2-3 mnd. på å kartlegge dette arbeidet og fant ut at det var store forskjeller på avdelingene. På småbarnsavdelingen kom barna mye oftere med bøker og tok initiativ til lesing enn det de gjorde på 3-4 års og 5-6 års avdelingene. På småbarnsavdelingen kommer og går også barna litt mer til og fra enn på de 2 andre avdelingene. På 3-4 års avdelingen oppdaget vi at de barna som ikke satt i umiddelbar nærhet til lesegruppen/ voksen som leste likevel var med i samtalen underveis og etterkant av lesingen. De hadde faktisk vært med på lesestunden selv om de voksne som leste tenkte at de ikke var med når de satt ved bordet og perlet/ tegnet et stykke unna.

På 5-6 års avdelingen har ikke barna tatt like mye initiativ til lesing som på de andre avdelingene. Likevel er de glade i bøker og det å bli lest for. Lesing for de eldste gjøres ofte i større grupper enn hva som blir gjort med de yngre barna. Personalet har reflektert litt rundt hvorfor det er slik. Hvorfor kommer ikke de største barna med bøker i like stor grad som de yngste? Er det en sammenheng med hvor barna befinner seg i utviklingen og behovet for å være litt for seg selv? Behovet for å være litt alene borte fra voksne og leke uforstyrret med konstruksjonslek, bord aktiviteter, rollelek, samtaler osv.? Eller er det en sammenheng med ulike metoder som blir brukt på de ulike avdelingene?

I barnehagen er det nå etablert lesegrupper hvor en har fokus på dialogisk lesing med lesestopp. Her gjør vi erfaringer knyttet til nytteverdien av å være forberedt når man skal lese en bok. Hvilke ord er det sannsynlig at vi må stoppe opp ved og undre oss over sammen med barna? Når 999 rumpetroll er på flyttefot hva betyr egentlig dette? Hva er flyttefot? Eller når noen sitter på en trone hva betyr dette? Eller når vi leser en bok og ord som fremmed dukker opp? Når vi voksne er forberedt og vet hva som kommer er det også lettere å reflektere rundt ord og begreper sammen med barna i lesestoppen. I lesestoppen jobber personalet også med bevisstheten rundt bruk av spørsmål for å få i gang en felles undring.

Personalet har erfart at vi ofte bruker lukkede spørsmål med de helt yngste barna. Dette gjøres for å få i gang en kommunikasjon med barna. Dette kan være spørsmål som: Hvor er ballen, hvor er bilen osv. På denne måten får vi i gang en kommunikasjon med de yngste. Jo

eldre barna blir, jo mer bevisste er vi på bruken av åpne spørsmål som f.eks. hva tror dere kommer til å skje nå? Hva ville dere har gjort hvis...? osv.

Hva gjør vi når vi skal lese en bok?

Når vi skal lese en bok for første gang i barnehagen jobber personalet nå med å skape en forventningsoppbygging og en førforståelse hos barna. Vi ønsker å skape en nysgjerrighet for boka, få barna til å gjøre seg noen tanker om hva de tror boka kan handle om og få i gang et engasjement. Det krever ingen forkunnskaper hos barna og alle blir invitert inn i samtalen. For å skape denne forventningsoppbyggingen og førforståelsen bruker vi god tid på å se på forsiden på bøkene og reflekter sammen med barna om den.

I barnehagen har vi laget oss noen hjelpespørsmål som vi bruker i denne sammenheng f.eks.:

- Hva ser dere på bildet? Hvem kan dette være mon tro? Minner dette dere om noe? Hva kan tittelen bety? Hva tror dere boka handler om?

Personalet erfarer at det er store forskjeller hvorvidt barna ønsker å ha en samtale om boka i forkant. Noen synes det er spennende å gjøre seg noen tanker selv og har mye og komme med, mens andre igjen ønsker at vi skal starte å lese med en gang og er litt utålmodige. Personalet ser store forskjeller utfra alder, men også i forhold til interessen for bøker generelt. Det er helt avgjørende at vi som pedagoger gjør dette til noe spennende. Vi må formidle noe om at vi gleder oss til å lese sammen med barna, vi må utstråle en spenning og forventning og ikke minst glede ved bruk av bøker. Vi må være pålogget og forberedt, og først da kan vi forvente en interesse og engasjement hos barna.

Dette er ikke et prosjekt som er ferdig. Vi er i startfasen med dialogisk lesing, lesestopp og forventningsoppbygging med førforståelse. Som metoder og hjelpemidler bruker vi:

- Språkløyper utarbeidet av universitetet i Stavanger
- Ukentlige praksisfortellinger (blir enige om hva vi skal skrive om)
- Kartleggingsarbeid

Veggord på alle våre avdelinger.

Kap. 2 Fakta om barnehagene

Barnehagen er den første læringsarenaen i et langt utdanningsforløp og skal bidra til trivsel og glede i lek og læring. Her presenteres tall og fakta om barnehagene, barna og de ansatte.

2.1 Barn i barnehage.

Retten til barnehageplass er kun en minimumsforpliktelse for kommunen, jf. § 8. Alle barn med rett til barnehageplass får tilbud. Kommunen gir også tilbud om barnehageplass gjennom løpende opptak til barn som søker barnehageplass, men som ikke har formell rett til plass.

Retten til barnehageplass er utvidet og gjelder nå barnehageplass for barn som fyller ett år senest innen utgangen av oktober det året det søkes om barnehageplass. Forslaget om å gi barn født i september og oktober rett til plass, ble vedtatt av Stortinget 7. juni 2016. Stortinget skal våren 2017 avgjøre om også barn født i november skal få rett til plass.

I 2015 ble det innført to moderasjonsordninger innenfor foreldrebetaling. Ingen husholdning skal betale mer enn 6 % av inntekten sin til en barnehageplass. 3- 4 og 5- åringer som bor i husholdninger med lav inntekt har rett til å få 20 timer gratis oppholdstid i barnehagen hver uke.

	2015	2016
Antall barn med redusert pris i barnehagene	307	456
20 timer gratis oppholdstid som en del av det ordinære barnehagetilbudet	113	278
20 timer gratis oppholdstid/kjernetid	0	0

Som tabellen viser så er det en stor økning barn med redusert pris i barnehagene fra 2015 til 2016, og det er også langt flere som benytter seg av 20 timer gratis oppholdstid som en del av barnehagetilbudet – en økning på godt over 50 % fra 2015 til 2016. I Sarpsborg er det ingen som kun benytter seg av 20 timer gratis oppholdstid, men mange barn benytter seg av det som en del av barnehagetilbudet.

Sarpsborg ligger ganske høyt når det gjelder lavinntektsfamilier. I 2014 ble det gjennomført en levekårsundersøkelse som viser at Sarpsborg har en høy andel barn som lever under fattigdomsgrensen - 1.603 barn. Hele 15,4 % av barna (0-17 år).

Det er gått to år siden forrige levekårsundersøkelse, og på dette området holder det seg stabilt.

Antall barn i ordinære barnehager og familiebarnehager:

Barn 2013	Barn 2014	Barn 2015	Barn 2016
2769	2797	2713	2723

Fra 2014 til 2016 har det vært en nedgang i antall barn i barnehagene i Sarpsborg. I 2014 til 2015 var det en spesielt stor nedgang, som i hovedsak skyldtes spesielt mange skolestartere. I følge Udir er det også på landsbasis nedgang i antall barnehageplasser noe de setter i sammenheng med at det særlig blant to- og fire- åringene er en nedgang, som henger sammen med størrelsen på fødselskullene.

Tabellen under viser dekningsgrad for barn i alderen 1- 5 år i perioden 2013- 2016:

Årstall.	Sarpsborg	Fredrikstad	Skien	Kostra gr. 13	Østfold	Landet u/ Oslo	Landet
Andel barn 1-5år m/ bhg.plass 2013	85,9	89,0	85,0	91,0	87,5	90,8	90,0
Andel barn 1-5år m/ bhg.plass 2014	87,5	88,4	86,5	91,4	88,2	90,9	90,2
Andel barn 1-5år m/ bhg.plass 2015	87,9	90,0	86,1	91,5	88,6	91,1	90,4
Andel barn 1-5år m/ bhg.plass 2016	88,4	89,7	88,4	92,0	89,1	91,5	91,0

Dekningsgraden har blitt stadig bedre i Sarpsborg i løpet av de siste fire årene. Som det fremgår av tabellen ligger dekningsgraden i Sarpsborg noe lavere sammenlignet med de andre kommunene med unntak av Skien. Sarpsborg kommune beveger seg i riktig retning.

For antall barn under 1 år som går i barnehagene i Sarpsborg så er det en markant nedgang i forhold til foregående år. Årsaken til det vet vi ikke, men det kan være at flere velger å være hjemme.

0-åringer med barnehageplass:

2013	2014	2015	2016
26	32	46	24

2.2 Utbygging og behov for nye barnehageplasser.

I Sarpsborg er fordelingen mellom kommunale og private barnehager ca 26/74. Med bakgrunn i prognosene (utarbeidet i 2010) er det behov for utbygging på barnehageområdet. Endring i barnehageplasser fra 2012 til 2015 (En plass kan bety flere barn da det er barnehager som tilbyr delte plasser):

Barnehager	2013	2014	2015	2016
Private	-5	18	-2	+ 18
Kommunale	15	31	-55	+ 2,5
Totalt	10	49	-57	20,5

Tabellen viser oversikt over antall plasser ut fra rapportering pr. 15.12 (BASIL). Fra 2015 – 2016 ser vi en god økning i antall benyttede barnehageplasser. Denne oppgangen kan skyldes at det igjen er mer gjennomsnittlige årskull fra og med 2011. Nedgang i antall plasser fra 2015 til 2014 hadde en sammenheng med at barn født i 2009 var et stort barnekull som gikk over i skolen samtidig med at barn født i 2010 var et langt mindre årskull.

I løpet av 2016 er prosjektering av ny barnehage sentrum sluttført og arbeidet med selve utbyggingen er påbegynt. Det ble tidlig i 2016 avgjort at midlertidig barnehage Sandbakken skal flyttes og benyttes til barnehagelokaler på tomten Grimstad i søndre Skjeberg. Prosjektering av denne flyttingen pågår. Fremtidige prognoser uttrykker fortsatt vekst i befolkningen i Sarpsborg, det vil derfor være behov for nye barnehageplasser i årene fremover.

2.3 Økonomi.

Med bakgrunn i barnehagelovens § 14 skal kommunen yte tilskudd til ordinær drift av alle godkjente private barnehager forutsatt at barnehagen har søkt om godkjenning før barnehagesektoren ble rammefinansiert. Kommunen kan yte tilskudd til barnehager som søker om godkjenning etter at barnehagesektoren ble rammefinansiert. I tillegg til at kostnader til barnehager dekkes gjennom rammetilskuddet, finansierer foreldrene deler av kostnaden for en barnehageplass.

Ny forenklet modell for beregning av tilskudd ble satt i verk 01.01.2016. Fra samme tidspunkt ble også minimumstilskuddet hevet til 100 %. Tilskuddet beregnes fortsatt ut i fra kommunens utgifter i egne barnehager på regnskap 2 år tilbake i tid. Pensjon legges på som påslag på 13 % i stedet for kommunens reell utgift til pensjon. Videre er det i ny modell tatt høyde for barnehagens byggeår ved beregning av kapitaltilskudd og kapitaltilskuddet tildeles ut i fra satser fastsatt av departementet.

Oversikt på tilskudd til private barnehager fra 2013 – 2016:

2013	2014	2015	2016
224 mill.	261 mill.	258mill.	266 mill

Refusjoner

Private barnehager kan, med bakgrunn i sine vedtekter, gi tilbud til barn bosatt i annen kommune. Dersom private barnehager tar inn barn bosatt i annen kommune, har kommunen der barnet har barnehageplass rett til å søke bostedskommunen om refusjon for kostnader til ordinær drift som ikke dekkes av foreldrebetaling og andre offentlige tilskudd.

Private barnehager i Sarpsborg kommune som ga tilbud til barn som ikke er bosatt i Sarpsborg:

Som en ser av tabellen er antallet barn for 2014 og 2013 det samme. For 2015 og 2016 var det en økning i antall barn fra andre kommune med barnehageplass i Sarpsborg. Det kan ha en sammenheng med overkapasiteten og at flere private barnehager derfor valgte å fylle opp med barn bosatt i andre kommuner.

2013	2014	2015	2016
42 barn	42 barn	59 barn	61 barn

Det er i hovedsak barn fra Fredrikstad kommune som har plass i private barnehager i Sarpsborg.

Antall barn bosatt i Sarpsborg kommune som har barnehageplass i privat barnehage i annen kommune:

Tallene her viser en positiv tendens. Over 90 % av barn som er bosatt i Sarpsborg og har barnehageplass i annen kommune har barnehageplass i Fredrikstad, dette gjelder for alle årene.

2013	2014	2015	2016
69 barn	69 barn	66barn	56 barn

Fra 2014 til 2016 ser man en markant nedgang i antall barn med barnehageplass i annen kommune. Dette kan ha med bedre kapasitet i Sarpsborg fra 2014 og at barnetallet i Sarpsborg har sunket noe i samme periode.

2.4 Bemanning og kompetanse.

Kvaliteten på det som foregår til daglig i barnehagen er avgjørende for hvordan barnehagen påvirker barnets trivsel og utvikling – her er forskningen sammenfallende i følge Meld. St. 24. Særlig viktig er kvaliteten på relasjonene og samhandlingen mellom voksne og barn og barna i mellom. Rammene rundt *strukturkvaliteten* bidrar til å legge til rette for *prosesskvaliteten*.

Strukturfaktorer som det å ha store barnegrupper og for få ansatte kan gjøre det vanskelig å oppnå målet med barns medvirkning og mulighet til innflytelse i egen hverdag, men ikke nødvendigvis. De voksnes/personalets holdninger, kunnskap og kompetanse er derimot avgjørende for barns trivsel og utvikling i barnehagen. Prosesskvaliteten er med andre ord varierende.

Antall barn pr. ansatt.

Tallene som presenteres er hentet ut fra BASIL som har utarbeidet en nasjonal tilpasning for å kunne sammenligne barnehager med ulik sammensetning av barn, justert for alder og oppholdstid. Barn under to år er vektet dobbelt.

Barn per. Ansatt.	2014	2015	2016
Barnehager i Sarpsborg	6,65	6,6	6,7
Det nasjonale snittet	6,2	6,0	6,0

Antall barn per ansatt viser til antall barn per årsverk til grunnbemanningen.

Grunnbemanningen er de ansatte i barnehagen som jobber direkte med barna. Tabellen viser at barnehagene i Sarpsborg ligger forholdsvis høyt over det nasjonale snittet. Det har en sammenheng med at gruppestørrelsene i de fleste barnehagene i Sarpsborg ligger nært opptil/er så høyt som det kan være i forhold til bemanningsnormen for barnehager.

Kompetanse som kvalitetsfaktor.

I strategien *Kompetanse for framtidens barnehage 2014- 2020* er det utarbeidet et system for kompetanseutvikling. Barnehageeier har det primære ansvaret for kompetanseutvikling for sine ansatte og har derfor to viktige roller i forhold til kompetanseutvikling i egne barnehager. Det ene er at eier skal motivere og legge til rette for etter- og videreutdanning for personalet og det andre er å drive en ansettelsespolitikk som styrker barnehagens samlede kompetanse.

I Sarpsborg er 11 % av de ansatte i barnehagen barne- og ungdomsarbeider, mens det nasjonalt ligger på 19 %. Alle de kommunale barnehagene har barne- og ungdomsarbeidere. De private barnehagene kommer etter, og har hatt en økning de siste årene. Det betyr at barnehagene er opptatt av å styrke barnehagens samlede kompetanse.

Dispensasjon fra utdanningskravet

Barnehageloven §§ 17 og 18 gir kommunen adgang til å innvilge midlertidig og varig dispensasjon fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder. Flere kommuner, også kommuner i Østfold, har problemer med å rekruttere barnehagelærere, noe som ikke er tilfellet i Sarpsborg.

I barnehagene i Sarpsborg er det ingen som jobber med dispensasjon fra utdanningskravet, slik har det vært de fire siste årene.

Kjønn i barnehage.

Pr i dag er andel ansatte menn i barnehagene på landsbasis 8,9 %, mens det i Sarpsborg ligger på 11,3 %. Årsmeldingen pr. 15.12 (BASIL) viser at det er flest mannlige ansatte i de største private barnehagene. En årsak til dette kan være at «menn rekrutterer menn». Selv om Sarpsborg ligger over landsgjennomsnittet så er det viktig å fortsatt ha et fokus på kjønnssammensetning blant personalet i barnehagene.

Veien videre

Barn i barnehage:

- Fortsatt sikre at de som har rett til barnehageplass etter gjeldende regelverk får tildelt barnehageplass.

Utbygging og behov for nye barnehageplasser:

- Ny barnehage Sentrum (St Olavs barnehage) og ny barnehage Søndre Skjeberg (Stasjonsbyen barnehage) ferdigstilles og settes i drift høsten 2017.

Bemanning og kompetanse:

- Det er gitt signaler på at det kommer sentrale høringer på gruppestørrelse og bemanningsnorm i barnehagen. Sarpsborg kommune får en utfordring hvis det innføres en nasjonal bemanningsnorm som gir færre barn pr voksne.
- Barnehageeier må fortsette å drive en ansettelsespolitikk som styrker barnehagens samlede kompetanse.
- Ved nyansettelser oppfordres barnehageeier til å ha fokus på kjønnssammensetningen i barnehagene for å gjenspeile samfunnet bedre.

Kap. 3 Formål, innhold og kvalitet.

Barnehagens formål er å ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling, i samarbeid og forståelse med barnas hjem. Barnehagen er en pedagogisk virksomhet som skal planlegges, dokumenteres og vurderes. Den enkelte barnehage står fritt til å velge metoder og omfang ut fra lokale forutsetninger og behov. Barnehagens innhold er delt inn i sju fagområder som er sentrale for opplevelse, utforskning og læring.

3.1 Barnehageeiers rolle.

Barnehageeier har ansvaret for at barnehagen drives i samsvar med gjeldende lover og regelverk jf. barnehagelovens § 7 *Barnehageeierens ansvar*. Det følger av eieransvaret å ha en forsvarlig styring, herunder stille til disposisjon de nødvendige rammebetingelser for å kunne oppfylle barnehagelovens krav. Barnehagen skal være en lærende organisasjon slik at den er rustet til å møte nye krav og utfordringer. Kvalitetsutvikling i barnehagen innebærer en stadig utvikling av personalets kompetanse.

Foreldreundersøkelsen.

I 2015 ble det nedsatt en arbeidsgruppe bestående av representanter fra både kommunale og private barnehager som skulle se på et felles system for brukerundersøkelser. Planlagt tid for gjennomføring første gang var satt til våren 2017.

I 2016 kom Utdanningsdirektoratet (Udir) med en nasjonal foreldreundersøkelse for barnehager med mulighet for gjennomføring høsten 2016. Foreldreundersøkelsen er et av verktøyene i Kvalitet i barnehagen, et kvalitetssystem som består av verktøy og ressurser barnehager kan bruke til å arbeide med egen kvalitetsutvikling.

Ved å benytte en undersøkelse utarbeidet av Udir, med mulighet til å sammenligne resultater fra barnehagene i Sarpsborg opp mot et nasjonalt nivå, så ikke arbeidsgruppen det som naturlig å fortsette jobben med å utarbeide et eget system som ville være både tidkrevende og kostnadskrevende.

Resultatene fra Foreldreundersøkelsen kan brukes av barnehagen og barnehageeier som en hjelp til å vurdere og utvikle barnehagetilbudet. Barnehagen kan bruke resultatene i dialogen med foreldrene. Foreldreundersøkelsen er først og fremst et verktøy for den enkelte barnehage, men gir også viktig informasjon om foreldrenes opplevelse av barnehagetilbudet på nasjonalt nivå. På alle spørsmål svarer foreldrene på en skala fra 1-5 der 1 er dårligst og 5 er best. Man kan også svare «vet ikke». Undersøkelsen har nærmere 30 spørsmål, fordelt på ni hovedområder/ indekser.

Hovedområder	Sarpsborg - Svarprosent på 64,56 %	Nasjonalt – Svarprosent på 68,6 %
Ute- og innemiljø	4,2	4,1
Relasjon mellom barn og voksen	4,6	4,6
Barnets trivsel	4,8	4,7
Informasjon	4,3	4,2
Barnets utvikling	4,7	4,6
Medvirkning	4,3	4,2
Henting og levering	4,4	4,4
Tilvenning og skolestart	4,5	4,5
Tilfredshet	4,6	4,5

Som det går frem av tabellen har Sarpsborg en noe lavere svarprosent enn nasjonalt, men en noe høyere eller lik score på hovedområdene.

Helsefremmende barnehager

Østfold fylkeskommune har siden 2010 jobbet med temaet helsefremmende videregående skoler. I 2014 kom også grunnskoler og barnehager med i arbeidet, da Østfold fylkeskommune og Østfoldhelsa startet opp prosjektet «Atten tusen timer, om helsefremmende barnehager og grunnskoler».

God helse og livskvalitet er en forutsetning for barns utvikling, læring og mestring. Barnehagen er en viktig arena for å støtte og styrke foresatte og samfunnet i arbeidet med å bygge god helse hos barn. Det helsefremmende arbeidet i barnehagen skal bidra til trivsel og mestring, godt læringsutbytte og til å gi barna et godt grunnlag for å gjennomføre det 13-årige opplæringsløpet. Med helsefremmende barnehager forstår Østfoldhelsa barnehager som styrker barnas fysiske og psykiske helse, gjennom å ha fokus på det sosiale og fysiske miljøet, innholdet og arbeidet i barnehagen, samt å ha systematisk forankring av det forebyggende og helsefremmende arbeidet. Helsefremmende barnehager bidrar til utjevning av sosial ulikhet mellom grupper i befolkningen.

Kriterier for helsefremmende barnehager i Østfold skal være en konkret og enkelt kommuniserbar beskrivelse av hva som ligger i begrepet «helsefremmende barnehage». Kriteriene skal benyttes for å sikre synliggjøring, forankring og ansvarliggjøring, og i arbeidet med å kvalifisere barnehagen som en helsefremmende virksomhet. Kvalifisering som helsefremmende barnehage innebærer at barnehagen gjennom en aktiv prosess i miljøet dokumenterer med en søknad at de oppfyller minst 80 % av de 10 kriteriene. Kriteriene bygger på at det allerede gjøres mye godt folkehelsearbeid i barnehagen. Kriteriene bidrar til å systematisere og forankre det gode arbeidet.

I Sarpsborg ble to barnehager godkjent som «Helsefremmende barnehager» i 2016, det er Tvetterhytta barnehage og Tubus barnehage.

Veiledning av nyutdannede barnehagelærere.

Alle nyansatte nyutdannede barnehagelærere skal få veiledning den første tiden i jobben sin. Det er barnehageeier som har hovedansvaret for å gi nytilsatte nyutdannede barnehagelærere veiledning og oppfølging. Veiledning av nyutdannede bidrar til å:

- rekruttere flere dyktige barnehagelærere
- beholde barnehagelærere i yrket
- sikre kvaliteten i barnehagene

Veiledningen skal sikre en best mulig overgang mellom utdanning og yrke, og skal bidra til å rekruttere og beholde dyktige barnehagelærere i barnehagen.

3.2 Kvalitetsarbeid i barnehagene.

For å få gode barnehager må det jobbes systematisk med kvalitetsutvikling. Det er viktig at barnehagene har et godt pedagogisk innhold og har god interaksjon mellom voksne og barn. Barnehagene er en del av et helhetlig utdanningsforløp som styrker sammenhengen mellom barnehage og skole. Samtidig er det viktig å legge vekt på barndommens egenverdi og det helhetlige læringssystemet som den norske barnehagen bygger på. Barnehagene har ulike systemer for kvalitetsarbeid, og det er barnehageeier som har ansvaret og velger hvilken modell/system barnehagen skal bruke.

Kommunale barnehager

Handlingsprogram IKT barnehage.

I henhold til handlingsprogrammet for IKT i barnehager er det blitt investert i ulike digitale verktøy i kommunens barnehager de siste årene. Barnehagene har fokus på bruken av disse verktøyene, og at IKT blir en naturlig del av det pedagogiske innholdet i barnehagehverdagen. Barnehageansatte har deltatt på kurs, der digital dømmekraft og kreativ bruk med utgangspunkt i undring og utforskning har vært et tema.

Kvalitetsvurdering

Kvalitetsvurdering for kvalitetsutvikling er etablert for å ivareta kommunens ansvar som barnehageeier. Kvalitetsvurderingssystemet skal være et verktøy for å vurdere og videreutvikle kvaliteten på tilbudet til barna i barnehagen, og være en støtte for barnehagene i deres utviklingsarbeid. Kvalitetsvurdering involverer barna, foreldre/ foresatte og hele personalgruppa og er et verktøy for refleksjon og drøfting av mål, innhold, oppgaver og kvalitet i barnehagen. Metoden bidrar med et eksternt blikk på kvaliteten i barnehagen og skal følges opp med et lokalt utviklingsarbeid i barnehagen.

I 2016 har kvalitetsvurderingssystemet vært gjennom en revideringsprosess. Revideringen startet på en enhetsledersamling 16. mars, hvor enhetslederne var med i evalueringen av systemet, og fikk komme med innspill til forbedringer. Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst har deretter arbeidet med tilbakemeldingene, og kommet frem til en skisse for et revidert kvalitetsvurderingssystem.

Det reviderte systemet skal i større grad enn dagens system kunne tilpasses den enkelte enhets behov og ønsker i gjennomføringen av ekstern vurdering. Det nye systemet skal ha en bredere datainnsamling hvor barn og foreldre/ foresatte i større grad skal involveres i vurderingsarbeidet. Barnehagevandring skal kobles til kvalitetsvurderingssystemet, som et grunnlag for barnehagenes kvalitetsarbeid og valg av vurderingsområde. En barnehageenhet vil bli fulgt opp gjennom et barnehageår med kvalitetsvurdering i 1-2 barnehager i løpet av høsten. Disse barnehagene vil bli fulgt opp i etterkant av vurderingen og få videre oppfølging i løpet av vårhalvåret. Det reviderte kvalitetsvurderingssystemet vil starte opp høsten 2017.

Våren 2016 deltok Sarpsborg kommune i et nasjonalt prosjekt om ekstern barnehagevurdering. Fafo gjennomførte prosjektet på bestilling fra Utdanningsdirektoratet i tre kommuner/ regioner. Prosjektet hadde som hensikt å kartlegge hvor ekstern barnehagevurdering praktiseres, hvilke lokale praksiser som finnes og hva som er erfaringene med ulike måter å gjennomføre ekstern barnehagevurdering. I den forbindelse ble det gjort intervjuer med rådgivere ved Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst og barnehageansatte og foreldre/ foresatte i tre av barnehagene. Oppsummeringene og drøftingene vedrørende erfaringene med ekstern barnehagevurdering presenteres i rapporten «Ekstern barnehagevurdering, hvorfor, hvordan og hva er erfaringene». Denne rapporten har vært nyttig lesning i forbindelse med revideringen av kommunens kvalitetsvurderingssystem på barnehage.

Private barnehager

De private barnehagene har ulike systemer på hvordan utvikle god kvalitet i barnehagen. Her presenteres et forskningsprosjekt om lek i Barnehagenett som har syv barnehager i Sarpsborg er i gang med.

TIPP – the importance of play in preschool

Å være en lærende organisasjon betyr at en må være i bevegelse. Barnehagen skal til enhver tid levere et barnehagetilbud av høy kvalitet. Det krever at barnehagen er våkne på hva som skjer i samfunnet og hvilke krav som vil komme i framtiden.

Leken er det viktigste av det viktige!

Barnehagenett er i gang med et omfattende utviklings- og forskningsprosjekt i samarbeid med Høgskolen i Østfold. Prosjektet har fått navnet TIPP (The Importance of Play in Preschool), viktigheten av lek i barnehagen. TIPP involverer Barnehagenetts 15 barnehager i Østfold, Akershus og Oslo.

Målsettingen med utviklingsarbeidet er å styrke barnehagen som læringsarena gjennom lek, med et fokus på den barneinitierte leken. Vi ønsker å få mer tid til lek, og at alle har en felles forståelse og et felles språk for lek og dens betydning for læring.

For å se nærmere på dette startet vi med å undersøke hva voksne og barn tenker om lek. 112 barn ble intervjuet og 76 voksne har skrevet brev. Både intervjuer og brev er blitt analysert og gitt oss et godt grunnlag å jobbe videre med.

Hva tenker barn og voksne om lek?

Barna ga oss viktige tilbakemeldinger på at de ønsket seg gode opplevelser og vil helst leke hele dagen. De sa at å leke er morsomt, kult, gøy, hyggelig og koselig. De vil være sammen med andre barn, og forteller at de samarbeider, hjelper hverandre og inkluderer hverandre. De synes det er morsomt med voksne som leker, men det viktigste er at de voksne passer på barna. Barn tenker ikke så mye på at de lærer.

Når det gjelder de voksne så kom det frem at pedagoger og assistenter har et ulikt språk om lek. Pedagoger har et fagbasert språk og assistentene et erfarings basert språk. Vi så også at pedagoger og assistenter ser barns lek fra ulike perspektiv. Pedagogene ser det ut i fra barnehagens oppgave og rolle, mens assistentene ser det ut i fra barnas behov. Barnehagen vil kunne jobbe bedre med barneinitiert lek hvis en har en felles enighet og forståelse av lekens vesen og betydning for barns vekst og utvikling.

Hvordan utvikle og styrke barnehagen som læringsarena gjennom lek?

Med utgangspunkt i tilbakemeldingene fra barn og voksne har vi valgt å jobbe videre med voksenrollen i barnehagen, barns medvirkning og lekemiljøet til barna. Ved å utvikle oss innenfor disse områdene, vil vi styrke barnehagen som læringsarena gjennom lek. Det er mange tiltak som skal settes i gang for å utvikle og styrke den praksisen barnehagene har i dag. På veien mot et felles språk jobber barnehagen med prosessledelse, refleksjon og refleksjonsmøter, samt didaktikk. Målene som blir satt i dette arbeidet er utelukkende for personalet. Det er gjennom mål for de ansatte en oppnår et godt leke- og læringsmiljø, ikke gjennom individuelle mål for barna. Vi har stor tro på at TIPP vil føre til positive endringer, og

at våre erfaringer gjennom ulike prosesser vil være til nytte for flere- blant annet andre barnehager, utdanningen og forskermiljø.

Veien videre

Foreldreundersøkelsen:

- Målet er at alle barnehager i Sarpsborg gjennomfører Foreldreundersøkelsen.

Helsefremmende barnehager:

- Flere barnehager har startet prosessen for å bli godkjent som «Helsefremmende barnehager».

Veiledning av nyutdannede barnehagelærere:

- Dette var et tema på en fagarena i 2016. Det er fortsatt enkelte barnehager som ikke har et utarbeidet system. Det jobbes videre med dette temaet i 2017. Målet er at alle barnehager har et utarbeidet system for veiledning av nyutdannede barnehagelærere.

Kvalitetsarbeid:

- Alle barnehageeiere må fortsette å jobbe med kvalitetsverktøy som viser kvalitet og som fremmer trivsel, lek og læring.
- Fra skoleåret 2017/2018 får alle 1.klassinger egen Ipad. Barnehageeier har et ansvar for å tilrettelegge og gi barna mulighet til å utforske, leke, lære og undre seg gjennom bruk av digitale verktøy, jf. rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Høsten 2017 vil det gjennomføres en kartlegging i alle barnehager rundt «Barnehagens digitale praksis».

Kap. 4 Barnehagemyndigheten

Kommunens rolle som lokal barnehagemyndighet fremgår i § 8 av Lov om barnehager, og en nærmere fastsettelse av oppgavene fremgår av §§ 10-16. Kommunen har som lokal barnehagemyndighet ansvar for å godkjenne og veilede barnehagene og gjennomføre tilsyn for å påse at gjeldende regelverk overholdes. Kommunen er i tillegg gitt ansvar for å forvalte

statlige tilskudd til de private barnehagene, og sørge for likeverdig økonomisk behandling. Alle barn under opplæringspliktig alder som bor i kommunen, har rett til barnehageplass. Dette betyr at kommunen har ansvar for å sikre tilstrekkelig antall plasser og samordne opptak.

I Sarpsborg eier kommunen ca 26 % av barnehagene, de resterende ca 74 % er private barnehager. Ved at en stor andel av barnehagene er private er det viktig at kommunen fremstår som tydelig i sin rolle som barnehagemyndighet.

4.1 Tilsyn

Kommunens rolle som tilsynsmyndighet er hjemlet i § 16 i barnehageloven. Det er de aktiviteter som kommunen utøver for å sikre at barnehagene drives i samsvar med lov og forskrifter. Kommunen som barnehagemyndighet har ansvar for planlegging, kvalitetsutvikling og tilsyn med hele barnehagesektoren i kommunene. Tilsynet blir dermed en sentral del av det kommunale ansvaret.

Fylkesmannen som tilsynsmyndighet.

Fylkesmannens mandat for å føre tilsyn med kommunene er fastsatt i kommuneloven § 60 b som suppleres av barnehagelovens § 9 andre ledd. Fylkesmannen har bare myndighet til å føre tilsyn med kommunen som barnehagemyndighet jf. barnehagelovens § 9.

Fylkesmannen gjennomførte i 2016 ingen tilsyn med Sarpsborg kommune som barnehagemyndighet

Kommunen som tilsynsmyndighet.

Veiledning og tilsyn er to sentrale oppgaver for kommunen som barnehagemyndighet. Veiledning som er hjemlet i barnehagelovens § 8 handler om å *bistå* barnehageeiere og – ledere i å få oversikt over kravene i lovverk med forskrifter og videre å veilede om tiltak for at virksomheten skal drives i tråd med dette.

Fagarena som en del av barnehagemyndighetens veiledningsansvar:

Barnehagemyndigheten gjennomfører egne fagarenaer for enhetsledere/styrere/ledere i barnehagene. I tillegg inviteres andre enheter innenfor oppvekstområdet inn. I 2016 ble det gjennomført fire fagarenaer. Innhold på Fagarena:

1. Ulike tema innenfor barnehageområdet- får innspill fra barnehagene.
2. Erfaringsdeling - Gode praksiseksempler løftes frem og legger til rette for erfaringsdeling på tvers av barnehagene i Sarpsborg.
3. Satsningsområder, temaer og problemstillinger knyttet til ledelse og organisasjonsutvikling
4. Informasjon fra barnehagemyndigheten

Tilsyn handler om å *sikre* at barnehagene drives i tråd med lov og forskrifter. Tilsyn er i sterkere grad en kontrollfunksjon enn veiledningen. Det primære formålet er å kontrollere at kvalitet og innhold er i tråd med de krav som er nedfelt i barnehageloven med forskrifter, og de forventninger samfunnet har til barnehager som pedagogiske virksomheter.

Skriftlig tilsyn/ nettbasert.

Kommunen som barnehagemyndighet gjennomførte skriftlig tilsyn i alle barnehager i 2016.

Det skriftlige/nettbaserte tilsynet gjennomføres hvert år i oktober noe som er meget forutsigbart for barnehagene.

Antall avvik 2013	Antall avvik 2014	Antall avvik 2015	Antall avvik 2016
0	2	1	0

Det var ingen avvik på det nettbaserte tilsynet for 2016. Som tabellen viser så har det nesten ikke vært avvik siden oppstart.

Stedlig/anmeldt tilsyn.

Fokusområder for tilsynet i 2016 var følgende §§ i Lov om barnehager:

- Barnehagens formål og innhold (§§ 1 og 2)
- Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver:
  - 1.7 Barnehagen som pedagogisk virksomhet, med spesiell vekt på kvalitetsutvikling i barnehagen.
  - 1.9 Inkluderende fellesskap med plass til det enkelte barn
  - Barns og foreldres medvirkning.
- § 4 Foreldreråd og samarbeidsutvalg

Det ble gjennomført syv stedlige tilsyn i 2016 i henhold til oppsatt «Plan for tilsyn». Det stedlige tilsynet resulterte i ett avvik. Barnehagen drev i strid med forskrift om pedagogisk bemanning i barnehage. Avviket ble lukket innen frist.

Bekymringsmeldinger/ Ikke anmeldte tilsyn.

Sarpsborg kommune som barnehagemyndighet mottok to bekymringsmeldinger i 2016. Det ble ikke opprette tilsynssak i noen av sakene da barnehagemyndigheten fikk tilstrekkelig informasjon/dokumentasjon fra barnehageeier.

Dokumentkontroll

Det ble gjennomført en dokumentkontroll ved 15 barnehager vinteren 2016. De 15 barnehagene representerer mangfoldet av barnehager i Sarpsborg kommune. Bakgrunn for dokumentkontroll var informasjon barnehagemyndigheten fikk etter gjennomført nettbasert tilsyn. Dokumentkontrollen omfattet to områder:

- Barnehagens rutiner for internkontroll
- Barnehagens rutiner/system for innhenting og behandling av politiattest

Barnehagemyndigheten mottok etterspurt dokumentasjon fra alle barnehagene og samtlige drev i henhold til barnehageloven med forskrifter.

Sarpsborg kommune som barnehagemyndighet har de senere årene hatt et meget stort fokus på tilsynsrollen. Ved å ha et stort fokus, være synlige og tydelige for barnehagene ser en en meget positiv utvikling på tilsynsområdet. En slik utvikling viser viktigheten av det fokuset Sarpsborg kommune har i forhold til tilsynsrollen på barnehageområdet.

4.2 Satsingsområder og kompetanseutvikling

En god barnehage krever kompetente ledere og faglig reflekterte voksne. De ansattes kompetanse er den viktigste enkeltfaktoren for at barn skal trives og utvikle seg i

barnehagen. Et kompetent personale vil kunne se, anerkjenne og følge opp barna i deres utvikling.

Kompetanseutvikling for barnehageansatte

I Sarpsborg har vi et langsiktig handlingsprogram «*Kompetanse i barnehagene i Sarpsborg 2014 -2018*» som er førende for hvilke satsingsområder og kompetanseutviklingstiltak som skal prioriteres og gjennomføres for alle ansatte for barnehagene i Sarpsborg. Den bygger på den statlige kompetansestrategien «*Kompetanse for framtidens barnehage 2014-2020*».

De kompetanseutviklingstiltakene som gjennomføres i Sarpsborg finansieres både gjennom statlige og kommunale midler. I 2016 ble Sarpsborg kommune til sammen tildelt kr. 735 000,- i statlige midler på bakgrunn av søknad om tilskudd til gjennomføring av kompetanseutviklingsplanene, - *Handlingsprogram 2014-2018 og Tiltaksplanen for barnehageåret 2016/ 2017*.

Språk

Språk- og leseplan er dette året revidert. En arbeidsgruppe bestående av ledere og språk- og leseveiledere fra barnehage og skole har på bakgrunn av en evaluering ute i barnehager og skoler utviklet og revidert planen. Evalueringen ga innspill om enkelte justeringer og ønsker. Resultatet av revideringen ble en teoridel som er betydelig forkortet, læringsmålene på alle nivåer er gjennomgått, justert, endret og eventuelt fjernet for å sikre at de er målbare og samsvarer med ulike kartlegginger og nasjonale prøver.

I implementeringen av språk- og leseplanen er oppfølgingen av ledere og språkveiledere et viktig ledd. Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst har lagt til rette for kompetanse og erfaringsutveksling mellom barnehagene på ledersamlinger og språkveiledersamlinger. På ledersamling høsten 2016 var 5- åringen og overgang barnehage – skole hovedtema. Nettverkssamlingene for språkveilederne har hatt hovedfokus på temaer som språkvansker og matematikk i barnehagen. Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst legger til rette, veileder og lager strukturer, mens barnehagene selv gjennomfører utviklingsprosessene på barnehagenivå. I løpet av 2016 har flere barnehager blitt med i satsingen, noe som innebærer at de fleste barnehagene i Sarpsborg nå deltar i den kommunale språksatsingen.

Høsten 2015 ble det startet opp et pilotprosjekt for å utvikle en modell for språkplanleggingsmøter. Dette er en modell for systematisk arbeid med språkutvikling i barnehagen. Språkplanleggingsmøter skal bidra til å utvikle personalets kompetanse og en systematisk praksis i arbeidet med barnehagens språkmiljø. Barnehagemyndigheten har fulgt fire pilotbarnehager gjennom 2016 med jevnlig samlinger der erfaringsutveksling og veiledning har vært innhold.

Realfag

Realfagssatsingen på bakgrunn av at Sarpsborg kommune er en realfagskommune har vært et prioritert satsingsområde for barnehageansatte fra høsten 2016. På barnehageområdet er realfagssatsingen innlemmet i språksatsingen, og det etablerte språkveiledernetverket er blitt en arena for realfaglig kompetanseheving. Dette kan man se gjenspeilet i språkveilederprogrammet for barnehageåret 2016/ 2017, da samlingene høsten 2016 hadde et tydelig realfaglig innhold.

Barnehagebarna i Sarpsborg skal møte et utforskende og variert leke og aktivitetstilbud. I den forbindelse har vi en Læremiddelbase som skal være en støtte og en inspirasjon for

barnehagepersonalet i dette arbeidet. Det er i løpet av 2016 kjøpt inn nytt utstyr til læremiddelbasen som støtter både den realfaglige og den digitale satsingen i barnehagene.

Høsten 2016 ble det etablert en regneplangruppe med ansvar for å utarbeide en plan for regning som grunnleggende ferdighet. Barnehageområdet er representert ved to pedagogiske ledere fra kommunal- og privat barnehage, samt en barnehagefaglig rådgiver fra barnehagemyndigheten.

Trygghetssirkelen

I kvalitetsmeldingen for 2015 presenterte Skogro barnehage et kvalitetsarbeid som omhandlet bruk av trygghetssirkelen som et verktøy for trygg tilknytning, omsorg og gode relasjoner mellom voksne og barn i barnehagen.

Våren 2016 var tilknytning og bruk av trygghetssirkelen tema på en fagarena for enhetsledere og teamledere/ styrere. I etterkant av samlingen var det flere barnehager som fattet interesse for denne modellen og det kom innspill og ønske om at kompetansehevingstiltak knyttet til denne modellen har prioritet i tiden framover.

Høsten 2016 startet barnehagemyndigheten og Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse et prosjekt med tre pilotbarnehager, to private- og en kommunal barnehage. Formålet med prosjektet er å utvikle modeller for systematisk og kunnskapsbasert identifikasjon og oppfølging av barn i risikozonen- en måte og komme «tidlig inn» på. Trygghetssirkelen skal brukes som verktøy i dette arbeidet.

I tillegg til de store satsingene har det også vært gjennomført andre kompetanseutviklingstiltak for barnehageansatte:

- Høsten 2016 ble kursrekken «Tydelighet er omsorg» for pedagogiske ledere og styrere avsluttet. Siden januar 2014 har 120 ledere gjennomført lederutviklingsprogrammet.
- Høsten 2016 ble det igjen gjennomført felles kursdag for alle barnehageansatte. Denne gangen var hovedtemaene realfag og kreativ bruk av digitale verktøy.
- Nettverket flerkulturell og flerspråklig pedagogikk er videreført og nye deltakere har kommet til.
- Kurset «Lekelyst» ble gjennomført både vår og høst, slik at flest mulig ansatte hadde mulighet til å delta på kurset.
- Våren 2016 avsluttet 20 assistenter/ vikarer kursrekken «Barnehagefaglig grunnkompetanse».
- Høsten 2016 startet 30 fagarbeidere/ assistenter på kursrekken «Barnehagefaglig grunnkompetanse».
- Høsten 2016 innførte vi et nytt tiltak i kompetanseutviklingsplanen – tilskudd til utviklingsarbeid i barnehagene. Tiltaket innebærer at barnehagene har mulighet til å søke barnehagemyndigheten om tilskudd til å gjennomføre kompetanseutviklingstiltak for personalgruppa i forhold til et spesifikt utviklingsarbeid. Fem barnehager benyttet seg av denne muligheten i 2016.
- Høsten 2016 var det oppstart for satsingen «Tett på i barnehager og skoler – forebygging mot radikalisering og blick på det som skal styrkes og bygges». Kick Off og oppstart av kursrekke for ansatte i barnehager og skoler ble gjennomført.

Kompetanseutviklingstiltak i regi av staten og fylkesmannen i Østfold:

De siste årene har staten og fylkesmannen hatt stor satsing på ulike videre- og etterutdanningstilbud for barnehageansatte. Barnehageansatte i Sarpsborg har bl.a. benyttet seg av følgende tilbud i 2016:

- Videreutdanning for styrere
- Veilederutdanning for barnehagelærere/ praksislærere
- Videreutdanning – naturfag og matematikk i barnehagen
- Tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk
- Deltids barnehagelærerutdanning
- Videreutdanning- barnehagekompetanse for fagarbeidere/ assistenter
- Fagskoleutdanning i oppvekstfag – barn med særskilte behov
- Teoriforberedende kurs i barne- og ungdomsarbeiderfaget
- Østfoldbarnehagen – kursrekke for barnehagemyndighet, barnehageeier og styrere om barnehagens læringsmiljø.

Veien videre.**Tilsyn/veiledning:**

- Fortsette med tilsynsarbeidet som gjøres etter utarbeidet plan for tilsyn i barnehagene i Sarpsborg.

Språk:

- Fra og med høsten 2017 skal språkplanleggingsmøter som metodikk implementeres i alle barnehager som deltar i språksatsingen.
- Språkplanleggingsmøter og språkløyper vil være tema på fagarena/ ledersamlinger.
- Nettverkssamlinger for språkveiledere fortsetter. Hovedtemaene på samlingene vil være matematikk i barnehagen, overgang barnehage – skole og språkplanleggingsmøter.
- Gjennomføres kurs i begrepsmodellen for barnehageansatte, våren 2017.

Realfag:

- Regneplan ferdigstilles innen juni 2017 og implementeres i barnehager og skoler fra høsten 2017.
- Kurs for barnehageansatte med temaet matematikk i barnehagen.
- Workshops for barnehageansatte på Inspira – realfag i barnehagen.

Trygghetssirkelen:

- Trygghet og tilvenning vil være tema på fagarena våren 2017.
- Videre samarbeid med Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse i forbindelse med pilotprosjekter.
- Hovedtema på felles kursdag for barnehageansatte høsten 2017 vil være «Trygghetssirkelen».

Andre kompetanseutviklingstiltak:

- Videreføre kursrekken «Barnehagefaglig grunnkompetanse for fagarbeidere og assistenter i samarbeid med PPT og Enhet spesialpedagogiske tiltak.
- Videreføre kompetanseutviklingstiltaket «Tilskudd til utviklingsarbeid i barnehagene».
- Fra høsten 2017 skal ny rammeplan implementeres. Dette vil være tema på bl.a. fagarenaer.
- Fra høsten 2017 skal planen «Tett på i barnehager og skoler» – et pedagogisk opplegg implementeres.
- Oppmuntre barnehageansatte til å delta på ulike videreutdanningstilbud og andre kompetanseutviklingstiltak som er i regi av staten og fylkesmannen.

Kap 5. Samarbeid med andre instanser.

Kommunen har ansvaret for at de ulike tjenestene for barnefamiliene er godt koordinert. For at barn og foreldre skal få et mest mulig helhetlig tilbud til beste for barns oppvekst og utvikling, kreves det at barnehagene samarbeider med andre tjenester og institusjoner i kommunen.

5.1 Grunnskolen- overgang barnehage/skole.

Barnehagen og skolen er begge viktige institusjoner for omsorg, danning, lek og læring. De er pedagogiske institusjoner med forskjellig mandat, men skal begge bidra til en god start på livet og livslang læring. Grunnleggende kompetanse ervervet i barnehagen vil ha stor betydning for barns trivsel og læringsutbytte i skolen. På den måten inngår barnehagen som en viktig del av utdanningsløpet.

I 2013 ble det utarbeidet et Årshjul med rutinebeskrivelser for gode overganger mellom barnehage og skole. Årshjulet er overordnet og forpliktende for alle barnehager og skoler i Sarpsborg. Barna skal ta avskjed med barnehagen på en god måte, glede seg til å begynne på skolen og oppleve at det er sammenheng mellom barnehage og skole.

Å jobbe med gode overganger er et av satsningsområdene sammen med språk og realfag i Sarpsborg kommune. I arbeidet med å få til en felles forståelse og praksis for overgangen barnehage – skole er det viktig å legge til rette for arenaer der ansatte i barnehager og skoler møtes til felles faglig innhold, drøftinger og erfaringsutveksling. Høsten 2016 startet dette arbeidet på en ledersamling for enhetsledere og teamledere i barnehager og skoler, hvor temaet var gode overganger og sammenheng barnehage – skole. I tillegg har det vært gjennomført en realfagssamling for språkveiledere i barnehage og regneveiledere på barne- og ungdomstrinnet. Temaet var: Matematikk - strategier, begreper og tilnæringsmåte.

I 2016 startet arbeidet med å revidere; *Årshjul - Rutinebeskrivelse for gode overganger mellom barnehage og skole i Sarpsborg kommune*. Som beskrevet ovenfor så jobbes det på ulike arenaer på barnehage- og skoleområdet.

5.2 Norsksenteret.

Norsksenteret er et flerkulturelt kompetansesenter og har ansvaret for å forvalte det øremerkede statlige tilskuddet til minoritetsspråklige førskolebarn i Sarpsborg kommune.

Kommunen får tildelt øremerkede midler ut fra antall minoritetsspråklige barn som går i barnehage pr 15.12.hver år (BASIL). Det statlige tilskuddet i 2016 var på kr. 1.615. 577,-

Utdanningsdirektoratet er i ferd med å endre beregningen bak tilskuddsordningen. Endringen medfører blant annet at tilskuddet skal gå til barn i barnehage og ikke til andre tilbud til barn i førskolealder. For Sarpsborg sin del betyr det at Språkgruppen i Metodistkirken må legges ned da det driftes gjennom dette tilskuddet. Endringen vil tre i kraft fra 2017. De signaler som er gitt tyder på at de kommuner som har mange minoritetsspråklige førskolebarn får et høyere tilskudd.

Barnehagene kan søke tilskudd om særskilt språkstimulering gjennom det øremerkede statlige tilskuddet. Søkeprosess og kriterier for barnehagene til å søke tilskudd ble endret høsten 2016. Våren 2016 beskriver det gamle systemet og høsten det nye systemet.

Vår 2016: Tilskuddet kan søkes to ganger pr. år, vår og høst. Tilskuddet skal være et supplement til kommunenes egne midler og følger ikke det enkelte barn. Det skal primært nyttes til tiltak rettet direkte mot barna. I tillegg til å utforme tiltak i barnehage, herunder tilbud om tospråklig assistanse, kan tilskuddet nyttes til å styrke informasjonen til foreldre, tilrettelegge tiltak for minoritetsspråklige barn som ikke har barnehageplass, og til å utvikle tverrfaglige tiltak med barnehagen som en naturlig arena.

Høst 2016: Fra barnehageåret 2016/2017 ble det gjort endringer i søkeprosessen jf. Veien videre i kvalitetsmelding om barnehager 2015. Det er igangsatt som et prosjekt med mulighet for at det kan gå inn i vanlig drift hvis de økonomiske rammene tilsier det og tilbakemeldingene fra barnehagene er positive.

- Norsksenteret har fra og med høsten 2016 to ansatte i to 40 % stillinger med ansvar for forvaltning av tilskuddet som kommunen får tildelt. Det er lagt vekt på et nært samarbeid med barnehagene når det gjelder utforming av tiltak, veiledning og tildeling/ videreføring av ressurser.
- Barnehagene kan søke om «Hjelp til oppstart» som er tenkt som en «tolketjeneste» og et bindeledd mellom barn/ foresatte/barnehagen i en kortere periode (50 % i tre uker). Dette er for nyankomne og nye barn i en oppstartsfase i barnehagen der barn og foresatte snakker lite/ ikke noe norsk. Eget søknadsskjema.
- Deltakere på Norsksenteret har mulighet til å melde seg som språkhjelpere når det gjelder «Hjelp til oppstart» ute i barnehagene.
- Barnehagene kan søke om ressurser i form av tospråklig/ norskspråklig assistanse, samt veiledning. Det kan søkes antall timer pr. uke og varierende lengde på tiltaket. Det er lagt opp til et nært samarbeid mellom Norsksenteret og barnehagene når det gjelder gjennomgåelse av søknad, tiltak og evaluering. Eget søknadsskjema.
- Barnehagene som mottar ressurser bindes til en kurskveld à tre timer med opplæring i «Begrepsmodellen» hvor hele personalet deltar.
- Barnehagene kan søke om «Hjelp til oppstart» og ressurser/ veiledning fortløpende gjennom hele året.
- Gjennom prosjektperioden har de ansatte på Norsksenteret et tett samarbeid med Fredrikstad kommune som bidrar til opplæring i «Begrepsmodellen.»

En halvårsevaluering viser at barnehagene er meget godt fornøyd med den nye ordningen. De er spesielt godt fornøyd med «Hjelp til oppstart» og det at de nå opplever et reelt samarbeid med veiledning og hjelp av fagpersoner fra Norsksenteret.

Antall minoritetsspråklige barn i barnehage:

Antall minoritetsspråklige barn i barnehage	2013	2014	2015	2016
Antall barn i barnehagene	466	497	516	563

Tabellen viser at det har vært en økning i antall minoritetsspråklige barn i barnehagene i Sarpsborg. Barnehagene søker om midler til særskilt språkstimulering til mange minoritetsspråklige barn. Tall på hvor mange kan ikke publiseres i 2016 på grunn av de endringer som ble gjort i søkeprosessen under året. Det vil publiseres tall i neste års kvalitetsmelding for 2017.

Andel minoritetsspråklige barn i barnehage:

	2013	2014	2015	2016
Andel minoritetsspråklige barn i bhg. i forhold til innvandrerbarn 1-5 år	65,3	68,2	67,9	71,5
Andel minoritetsspråklige barn i i bhg. i forhold til alle barn med bhg.plass	16,8	17,9	19,1	20,8

Tabellen viser en jevn økning av andel minoritetsspråklige barn i barnehage i Sarpsborg de siste fire årene. Dette er en positiv utvikling som kan ha sammenheng med spesielt to faktorer. Den ene er endring i foreldrebetaling og innføring av gratis kjernetid (s 10), den andre er at barnehage og betydning av det å gå i barnehage har fått et stadig større fokus de siste årene.

Det har blitt gjennomført ett kompetansetiltak rettet mot barnehagene i regi av Norsksenteret. Våren 2016 avsluttet 13 barnehagelærere og 2 fagarbeidere videreutdannelsen «Flerspråklig pedagogikk», 15 studiepoeng på Høgskolen i Østfold.

Språkgruppe for minoritetsspråklige førskolebarn er et tilbud til 4 og 5-åringer som ikke ønsker barnehageplass. Tilbudet består av språkopplæring gjennom ulike aktiviteter fire timer to dager i uken i lokalene til Åpen barnehage i Metodistkirken. Det årlige øremerkede statlige tilskuddet til minoritetsspråklige førskolebarn er med på og finansiere tilbudet ut barnehageåret 2016/2017.

5.3 Forebyggende tjenester

Enhet forebyggende tjenester består blant annet av tre familiesentre. Disse ble opprettet i januar 2015 med full drift fra august 2015. Sentrene er tverrfaglige og består av følgende faggrupper: Sekretær - Jordmor – helsesøstre – familierådgivere – barnefysioterapeuter - lege – psykolog – psykiatrisk sykepleier.

Hvert senter har ca 200 fødsler pr.år. Det gjennomføres fast møter hver mandag hvor saker kan drøftes anonymt med alle yrkesgruppene tilstede. Her får man gode innspill og hjelp til

hvordan man kan gå videre i saker. Det er ikke vesentlig forskjell på hvilke saker man jobber med i de forskjellige sentrene.

Noen tall i forhold til barn i barnehagealder:

- Antall 2 års kontroller: 580
- Antall 4 års-kontroller: 643. Disse ble i en periode foretatt i barnehagen.
- Antall førskole undersøkelser (5-6 åringer): 669

Familiesentrene har ikke noen fast arena for samarbeid med barnehagene. Det blir i enkeltsaker at barnehage og familiesenteret tar kontakt med hverandre, men en ønsker på sikt at familiesentrene skal være en arena hvor erfaringer og kompetanseoverføring kan utveksles. Faste møter med barnehagene med felles temaer og kompetanseutveksling. Det blir viktig å vite hva barnehagene ønsker seg av samarbeid framover og hvordan det kan gjøres. De er viktige samarbeidspartnere som ser de fleste av våre brukere daglig.

5.4 Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT)

Pr 31.12.2016 jobbet PPT med 109 aktive saker - 17 jenter og 92 gutter. Med aktive saker menes: sakkyndighetsarbeid, veiledning/rådgiving barnehage/foresatte, samarbeidsmøter internt i kommunen og 2. og 3. linjetjenester, ansvarsgruppemøter, tverrfaglig samarbeid, videre henvisninger m.m.

PPT fikk 61 nye henvisninger i 2016 – 11 jenter og 50 gutter, noe som er en stor nedgang fra 2015 med 93 henvisninger. Det er i hovedsak barnehager som henviser, men det er en gledelig økning på henvisninger fra familiesentrene og en nedgang fra henvisninger fra foreldre. Henvisningene som kommer fra familiesentrene er oftest på de yngste barna (3 år og yngre). Fra barnehagene får vi i hovedsak henvisninger på de eldste barna (4 og 5 åringer).

Antall henvisninger i forhold til alder og kjønn:

Under 2 år	2 år	3 år	4 år	5 år
3 (1 - 2)	5 (1 - 4)	15 (1 - 14)	13 (5 – 89)	25 (3 – 22)

(jente – gutt)

Hovedgrunner for henvisning:

- store sammensatte vansker
- sen utvikling generelt
- avvikende atferd
- sen språklig utvikling

Mange barn henvises med store sammensatte vansker, noe som innebærer at barn har vansker både med språk, motorikk og sosial kompetanse, eller har diagnoser som barneautisme. Språkforståelsesvansker ser ut til å være den vansken som flest barn henvises for. Begge disse vanskene innebærer at barn, i de aller fleste tilfellene, har behov for spesialpedagogisk hjelp fram til skolestart.

Samarbeidet mellom familiesentrene og PPT er stort sett i de sakene som familiesenteret henviser, eller i saker der vi har behov for ytterligere informasjon/dokumentasjon i utredning. PPT møter også i beredskapsteam, der hovedvekten har vært sammensatte utfordringer

med førskolebarn. I tiltaksteam barnehage, er det noen ganger med en representant fra et familiesenter. Det er meget positivt med tanke på tidlig inn og at flere aktører kan drøfte utfordringer knyttet til et barn.

Selv om nedgangen på henvisninger har vært forholdsvis stor, kan det være en naturlig variasjon. En annen årsak kan være at det er gjennomført oftere tiltaksteam (hver 3. uke), samtidig som PPT fra høsten 2016 valgte å ha faste kontaktpersoner for barnehagene. I 2015 hadde PPT en del avvisninger av saker, i 2016 har barnehagene fått tilbud om mer veiledning og en ser at de sakene som nå henvises, er reelle. Svært få saker blir avvist. I august 2016 kom det ny barnehagelov med fokus på barnehagenes ansvar innenfor den ordinære driften for barn med nedsatt funksjonsevne. Muligens kan dette også være en medvirkende årsak til nedgang i henvisninger.

«Tidlig inn» er et svært viktig prinsipp. PPT ser at et tettere forpliktende samarbeid med familiesentrene vil bidra til at barn kan få tidlig målrettet hjelp. Tidlig hjelp gir muligheter for tiltak som kan gjøre barn bedre rustet til skolestart. Mye handler om å avverge skeivutvikling (svak språklig aktivitet og svake lekeferdigheter bl.a.). Familiesentrene møter alle barn tidlig i deres liv. Samarbeidet med familiesentrene ble satt «på vent» grunnet «Samhandlingsprosjektet for utsatte barn og unge» (se s. 31). PPT ser at for førskolebarn er det et behov for å ha et forebyggende blikk, og vi ønsker et mer forpliktende samarbeid med familiesentrene. Det er viktig at tiltaksteamene videreføres. Tiltaksteam er med på å gi ansatte i barnehagene veiledning og gjør at PPT får godt dokumenterte henvisninger. PPT vil også videreføre ordningen med faste kontaktpersoner for barnehagene.

5.5 Enhet spesialpedagogiske tiltak.

Spesialpedagogisk førskoleteam er en del av Enhet spesialpedagogisk tiltak, og har ansvar for spesialpedagogisk hjelp til barn som får vedtak etter opplæringsloven (§5.7). Vedtaket omfatter tre hoveddeler; arbeid og tid direkte med barnet, samarbeid med barnehagepersonalet og foreldresamarbeid/veiledning. I tillegg utfører enheten også vedtak om spesialpedagogisk hjelp hvor pedagog er veileder og assistent er utøver (veiledningsbaserte). Dette er i mindretall.

Det ble fattet 80 vedtak for spesialpedagogisk hjelp i 2016, mot 98 vedtak i 2015. En nedgang på 18 vedtak. Vedtakene fordeler seg på denne måten:

Private barnehager	Kommunale barnehager	Ikke bhg.plass	Fremskutt/ Utsatt skolestart	Avslag på §5-7/§19a	Skyss
53 (der 3 har fått vedtak to ganger)	26 (der 2 har fått vedtak to ganger)	1	5	5	2

Hovedområder for hjelpen: Store vansker innenfor kommunikasjon og deltagelse i egen hverdag. Atferdsuttrykk som fører til vansker innenfor sosiale ferdigheter / samhandlingsvansker. En ser også kombinasjon med kognitive vansker. Det kan se ut som om det har vært en nedgang i fokus på motoriske vansker i sakkyndighetene.

Innvilgede ressurser til barn med nedsatt funksjonsevne:

Basert på søknader med begrunnelser og dokumentasjoner samt samtaler med barnehage og ansatte har det også blitt tildelt ressurser i form av assistenthjelp. 29 barn har fått assistent med et snitt av uketimer på 6,5. Dette har vært barn som har spesialpedagogisk hjelp og barn som har hatt behov av kun medisinske årsaker. Eksempel på vansker: diabetes, CP-relatert trening/ tilrettelegging, ernæringsvansker, hjerteproblematikk. Tilrettelegging og tilstedeværelse for vansker ved atferd og regulering har også vært gjenstand for denne tildelingen.

I løpet av 2016 har det blitt utarbeidet konkret materiale og arbeidsmetoder for grunnleggende fremgang og forståelse når det gjelder autismespekterforstyrrelser og atferdsvansker (ABC-permer). Teori og fagfokus har fulgt med. Temaer fra kurset «Tidlig Inn» har vært «Traumeforståelse og omsorg.»

Høsten 2016 ble det igangsatt et arbeid med å omorganisere Enhet spesialpedagogiske tiltak, og fra 01.01.2017 vil enheten organiseres som to enheter:

- Enhet Alternativ skolearena
- Enhet Spesialpedagogikk førskole

5.6 Enhet Barnevern

Barneverntjenesten mottok 605 meldinger i 2016, sammenlignet var det 646 i 2015, så antall meldinger har gått noe ned. Barnevernet henla langt færre meldinger i 2016 derfor er antall meldinger som gikk til undersøkelse og antallet saker i undersøkelsesfasen på samme nivå som i fjor. Antall barn med tiltak har hatt en sterk økning de to siste årene. I tillegg ser en at sakene er mer alvorlige. Det er flere meldinger som inneholder bekymring for vold og overgrep.

Barnehage og barnevern samarbeider på flere områder i enkeltsaker. Både barnehage og barnevern vurderer at det er nødvendig med rett hjelp til rett tid overfor utsatte barn og at det er vesentlig med et godt samarbeid. Barnevernet mottok 191 meldinger i aldersgruppen ufødt- 6 år i 2016. Meldinger fra barnehagene til barnevernet fordeler seg på denne måten:

2013	2014	2015	2016
22 stk 4,1 %	34 stk 5,3 %	31 stk 4,7 %	16 stk. 2,6 %

Det har vært en sterk nedgang i bekymringsmeldinger fra barnehagene, og det er vanskelig å vite hva dette kommer av. Når vi ser på antall meldinger inn til barnevernet har dette vært stabilt fra året før, men altså mer enn en halvering fra barnehagenes side.

Barnevernet har i 2013 til 2014 vært aktive ute i barnehagene med informasjon om barnevernet (barnas arena, se eget pkt. under). Dette har barneverntjenesten i 2015 og 2016 ikke hatt kapasitet til på grunn av økning i antall saker. Det kan ha betydning for nedgangen i meldte saker fra barnehagene. Et annet forhold kan være at barnehagene har søkt bistand i bekymringssaker andre steder i kommunen som f.eks. forebyggende tjenester eller møter i beredskapsteam for råd og veiledning. Årsakene som er presentert her er kun spekulasjoner og det er ikke mulig og konkludere.

“Barnas arena”: Et av satsningsområdene til barnevernet i 2012 var kompetansedeling og økt samarbeid med barnehager/skoler og barnevern. Prosjektet heter “Barnas arena” og hvor målsettingen var å gjøre barnehageansatte tryggere på hva barnevernet er og hva de er forpliktet til å gjøre. Alle barnehager har tidligere fått tilbud om besøk fra barnevernet og nær alle har mottatt tilbudet. Barnevernet har også merket seg økt pågang for å drøfte bekymringssaker anonymt før en evt. melding. Det har også vært arrangert fagsamlinger med tema bekymring for barn.

De områder som barnevernet ser utfordringer innenfor og der de er en av bidragsyterne er:

- For barnehagene: mer kompetanseheving for å se barn som trenger hjelp, øvelse i å stå i utfordringer med å melde bekymring samt gjennomføring av vanskelige samtaler med barn og foreldre.
- Samarbeid instansene i mellom: å trygge alle involverte parter (barn, foreldre og barnehage).

Kort om endring i barnehageloven og tverrfaglig prosjekt på oppvekstområdet.

Endringer i barnehageloven for spesialpedagogisk hjelp til barn under opplæringspliktig alder:

Stortinget vedtok i juni 2016 en rekke vesentlige endringer i barnehageloven som gjelder førskolebarn med særskilte behov med virkning fra 01.08.2016. Endringene i barnehageloven gjelder blant annet flytting av allerede eksisterende rettigheter for barn og foreldre fra opplæringsloven til barnehageloven. Departementets begrunnelse er at overføringen til barnehageloven vil gi en mer logisk plassering av regelverket, og et mer helhetlig og brukervennlig regelverk.

I forbindelse med endringene har det vært et tett og godt samarbeid mellom enhet spesialpedagogiske tiltak og PPT. Endringene har blitt godt informert ut til alle barnehager gjennom ulike fora blant annet på fagarena (se s 20). Det er også utarbeidet et hefte: «Rutiner og prosedyrer – Spesialpedagogisk hjelp».

Prosjekt «Samordning av tjenester for utsatte og sårbare barn og deres foreldre»:

Gjennom hele 2016 har det vært arbeidet med et organisasjonsutviklingsprosjekt med den målsetting å utarbeide et forpliktende tverrfaglig samarbeid slik at målsettingen om riktig hjelp til rett tid blir oppnådd.

Prosjektets intensjon: Felles barn - felles ansvar

Prosjektets Målsetting: Riktig hjelp til rett tid

Prosjektets Strategi: Tydelige mål, forventninger og felles faglig plattform

Tjenestene til utsatte barn og unge er fordelt mellom kommuneområder.

Dette fordrer et godt og forpliktende tverrfaglig samarbeid og en felles faglig plattform, som skal ligge til grunn for arbeidet i kommuneområde Oppvekst og kommuneområde Velferd.

Konklusjoner:

- Samordning og utviklingsarbeid i stabene oppvekst og velferd styrkes. Det ansettes en fagperson innplassert i stab oppvekst som har ansvar for arbeidet og skal påse et godt samarbeid og felles målsettinger mellom kommuneområdene, samt ha en koordinerende rolle for arbeidet.

- Det etableres et system for forpliktende samarbeid
- Det etableres tverrfaglig samarbeidsteam som gir råd i saker vedrørende uro og bekymring. Teamet er for ansatte og foresatte/barn, og vil fungere som «En dør inn» for saker/problemstillinger som ikke kan løses alene i opprinnelig enhet.
- Det etableres forpliktende tverrfaglig tiltaksteam (operativt team) som kan gå raskt inn med tiltak
- Det etableres en veileder på nett med informasjon til publikum vedr. uro og bekymring for ufødt barn, barn eller ungdom.

Veien videre

Overgang barnehage/skole:

- Videreføre fagsamling for ledere i barnehage og skole, høsten 2017.
- Gjennomføre nettverk på tvers i forhold til språk og realfag.
- Gjennomføre et pilotprosjekt med to skoler og to barnehager, oppstart høsten 2017.

Norsksenteret:

- Språkgruppen i Metodistkirken blir avviklet fra barnehageåret 2017/2018
- Tettere samarbeid med introduksjonsprogrammet ved at barnehage får et større fokus.
- Prosjektet «Endring i søkeprosess og kriterier til å søke tilskudd» går inn i vanlig drift.

Forebyggende tjenester:

- Bygge videre på samarbeid med PPT (bl.a. språk) og KORPH (psykisk helse) slik at bevisstheten og kompetansen kan økes på hvordan møte mange av de utfordringer familier har.
- Etablere faste møter med barnehagene.

PPT:

- Etablere et tettere samarbeid med familiesentrene
- Kurs og veiledning for barnehageansatte i forhold til systemisk jobbing rundt § 19 g- Barn med nedsatt funksjonsevne.

Enhet spesialpedagogiske tiltak:

- Fra 01.08.16 ble det opprettet to nye stillinger i teamet, med perspektiv på to år, som skal jobbe inn mot – og sammen med barnehagene – for å få kunnskap om hvordan barnehagene arbeider for barn med vansker innenfor språk og sosial samhandling. Målet er å jobbe forebyggende, tidlig inn og bidra med faglig kunnskap slik at henvisninger til PPT kan reduseres.
- Utarbeide gode rutiner og punkter for å vurdere tildelinger av Barnehagelovens § 19g – Barn med nedsatt funksjonsevne.

Enhet Barnevern:

- Se på muligheten for å komme ut i barnehagene for å sammen med barnehagepersonalet snakke om barnevern.
- Å være tilgjengelig for drøftinger med barnehagene angående ulike problemstillinger, anonyme drøftinger, informasjon om barnevernet, ansvar m.m

Tverrfaglig prosjekt på barnehageområdet:

- Prosjektets konklusjoner er grunnlaget for arbeidet videre som er lagt i drift med oppstart 01.01.2017.

Sarpsborg – 1000 år i 2016.

I 2016 fylte Sarpsborg 1000 år. Byen ble grunnlagt i 1016 av Olav den Hellige ved Sarpsfossen, Europas største foss. Gjennom 2016 var det mange barnehager som feiret at Sarpsborg ble 1000 år. Soltun gårdsbarnehage var en av barnehagene, fortalt på denne måten:

Soltun Gårdsbarnehage og 1000 års jubileet til Sarpsborg

Soltun Gårdsbarnehage har vært med på å feire at byen vår fyller 1000 år. Visjonen for dette arbeidet var at alle barna på Soltun skulle vite hvor Sarpsborg ligger, hva finner vi Sarpsborg og ikke minst hvem grunnla byen vår! For å bruke god tid på 1000 års feiringen begynte vi vårt arbeid høsten 2014.

Vi begynte med å se hva som opptok barna og vi fant raskt ut at barna hadde hørt om McDonalds, ordføreren, Sparta og Sarpsborg 08. Dette måtte vi se og oppleve i virkeligheten og ikke bare på bilder. Barna mente vi kunne ta bussen til byen, spise lunsj på McDonalds og besøke ordfører Sindre, Sparta og Sarpsborg 08.

Vi tok bussen til Sarpsborg busstasjon, spiste på McDonalds og vi skulle på besøk til Sarpsborg Rådhus. Vi hadde fått audiens hos Sindre Martinsen-Evje. Ordføreren hadde på seg verdens peneste kjede, ordfører kjedet, til stor glede for alle barna! Til alles hell så fikk de prøve kjedet. Ordføreren serverte boller og saft til gjestene sine!

Det ble flere bussturer til Sarpsborg fra Ise og vi har besøkt både Sparta og Sarpsborg 08. Dette var stor stas, både for store og små! Nå har vi lært i praksis hvordan vi kan komme oss til byen vår, hvor lang tid det tar fra Ise til Sarpsborg samt erfart hvor byen ligger. Vi har også opplevd og erfart ulike personer og lag/idretter som er med på å forme byen vår. Alle var vi blå og stolte når vi kom hjem fra Sparta og Sarpsborg 08 besøket.

På vei med bussen til Sarpsborg kjørte vi over Sarpsfossen. Barna satt høyt i bussen og hadde god utsikt til Sarpsfossen. Dette skapte stor beundring, og ikke minst nysgjerrighet. Spørsmål som hva heter fossen, kan vi bade i den, hvorfor er det mye vann nå og så lite vann da vi kjørte her sist? Disse undringene gjorde at vi begynte å søke informasjon sammen med barna om grunnlegging av Sarpsborg og Sarpsfossen.

Vi startet med godt mot og ønsket å vite hva vi kunne om byens historie. Vi så raskt at både barn og voksne trengte å reise på oppdagelsesferd til Skjeberg bibliotek. Her fant vi bøker om historien til Sarpsborg og om byens grunnlegger. Bøkene førte oss fram til vikingtiden og Olav den hellige. Hvem var Olav den hellige? Hvordan kom Olav den hellige fram til byen vår - var nye undrende spørsmål barna stilte seg.

Vi lagde store bilder av reisen til Olav den hellige som ble brukt for å fortelle om hvordan Sarpsborg ble grunnlagt. Disse ble hengt opp slik at barna hadde mulighet til å studere bildene når de hadde lyst. Denne historien ble fortalt flere ganger gjennom hele året slik at når sommeren 2016 kom så hadde alle barna innblikk i hvordan Olav den hellige stiftet byen vår og hvorfor vi feirer 1000 års bursdag for Sarpsborg.

Vi inviterte «Bestefar Skjeggen» for å få vite mer om Olav den hellige og vikingene. Han viste frem ulike gjenstander fra vikingtiden og det var spennende historier som ble fortalt. Alle barna lekte vikinger i lang tid etterpå.

Vi har hatt ulike aktiviteter i forbindelse med 1000 års feiringen og Olav den hellige. Alle barna på Soltun har fått sitt eget vikingskip i papp. Vi fikk hjelp av Peterson Packaging til å lage og trykke ut vikingskip til oss. Alle barna satt sammen skipene sine, dekorerte det slik de ønsket og alle barna fikk mulighet til å lage mannskap til skipene sine. Denne aktiviteten gjorde at de helt største barna fikk en forståelse av at det må store båter til for å seile ned Sarpsfossen og at det trengtes mange menn til å ro. Skipene ble hengt opp slik at hele barnehagen også bar preg av tema vikingene og Olav den hellige.

Barna var fortsatt opptatt av fossen og hvordan Olav den hellige kom seilende ned elva og det ble enighet om at en tur til selve Sarpsfossen var nødvendig. Vi var der på våren og det var mye vann i fossen. Vi gikk ut på platået i smågrupper og det var mange spente barn som syntes det var spennende å se fossen så nær. Det ga næring til ny undring på hvor fort et vikingskip kan seile og hvor modige vikingene var.

For å holde temaet om Sarpsborg og Olav den hellige interessant for barna så la vi ut ulike spor. På avdelingene fikk de hver sin vikingkoffert med ulike formings aktiviteter, ulike tematurer og ulike bøker om temaet. Barna lærte å skrive navnet sitt i runeskrift og lagde sitt eget vikingsmykke. Skolestarterne fikk lage sin egen skinnpung og alle fikk lage seg en vikingdrakt med belte. Olav den hellige ble både malt og tegnet av barna og det ble mange flotte og fargerike malerier. Alt vi gjorde ble hengt opp på avdelingene for å vise temaet men også for at barna har mulighet til å beundre alles kunstverk. Vi har vært på tur til Solbergårnet, helleristningene på Solbergfeltet samt flere turer til Sarpsborg.

Da byen vår fikk nye skulpturer var det naturlig å ta bussen inn til Sarpsborg for å se på de flotte skulpturene, men vi hadde også bestemt oss for å jakte på statuen av Olav den hellige. Barna våre spurte andre mennesker i gågata om de visste hvor Olav den hellige stod. Det var ikke alle som var kjent med at den stod på Lilletorvet, men det ble mange hyggelige samtaler med byens innbyggere denne dagen.

De helt minste barna på Soltun Gårdsbarnehage har også deltatt i ulike aktiviteter. Vi har lagt opp til progresjon og at det skal være aldersbasert læring for at all barna skal ha glede av temaet og få lek og læring tilrettelagt for sin egen alder. De minste har vært med på å lage en stor krone som viser at Sarpsborg har bursdag. Den har hengt oppe hele året. De minste har også hatt historien om Olav den hellige hengende oppe og de har også blitt laget egen sang om Olav den hellige. De minste barna har dekorert sitt eget vikingskip, de har kjørt buss til Sarpsborg for å se på Olav den hellige, de nye skulpturene våre og ikke minst fått leke i Kulåsparken. På byturene tas det bilder som vi forstørrer når vi kommer tilbake til barnehagen og det henges opp i barnehagen. Disse bildene brukes til å gjenfortelle hva vi opplevde på turen. Det har vært dramatisert hvordan Olav den hellige kom seilende ned fossen og grunnla Sarpsborg. Ved å bruke bilder, figurer og dramatisering så tror vi at også de minste barna får en forståelse av historien til Sarpsborg.

Vi avsluttet vår feiring av 1000 års jubileet til Sarpsborg med en egen vikingfest, hvor barna kledde seg ut i vikingdraktene sine. Vi spiste villsvin, rotmos og flatbrød. Dette var god vikingmat syntes barna på Soltun!